

Rozhovor pro knihu Lidé v Chartě

Ladislav Hejdánek

in: Ladislav Hejdánek, [Žít bez průšvihů znamená žít bez pravdy](#), ed. Jan Hron, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2025, p. 120-121

in: Ladislav Hejdánek, [Žít bez průšvihů znamená žít bez pravdy](#), ed. Jan Hron, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2025, p. 144-148

in: Ladislav Hejdánek, [Žít bez průšvihů znamená žít bez pravdy](#), vyd. Jan Hron, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2025, str. 120-121

in: Ladislav Hejdánek, [Žít bez průšvihů znamená žít bez pravdy](#), vyd. Jan Hron, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2025, str. 144-148

♦ rozhovor, česky, vznik: 1994 ♦ poznámka: Rozhovor je uložen ve sbírce „Lidé Charty 77“ digitální sbírky Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, sign. B-8/2.

♦ interview, Czech, origin: 1994

1. rozhovor

Ilona Christl: Je to biografický výzkum, dostali jsme na to grant Středoevropské univerzity. Budeme se ptát chartistů na vzpomínky od dětství.

Ladislav Hejránek: To nemá konec. Když staří lidé začnou takhle žvanit, to nemá konec. Kolik máte kazet?

Tak, něco o tom sociálním okolí. Matka stará protestantka z protestantského tolerančního sboru atd., velice povrchní. Pak jsem zjistil, že to bylo všechno povrchní. To byl jenom takový církevní nacionalismus, tak říkajíc. Otec, původně katolík, po vzoru svého bratra vystoupil z katolické církve ještě před 1. válkou, potom vstoupil do evangelické církve, českobratrské evangelické, která je také mou církví, teprve když se ženil. Ale s velkým porozuměním pro historii atd., ale není to tradiční evangelík. Já jsem vyrůstal v představách, že být evangelíkem, poněvadž my jsme tady ve veliké menšině, že je být elita, být příslušníkem elity. Bohužel jsem zjistil, že ta protestantská, i ta má církev, je v děsných krizích a dneska například ve větší krizi, než jsou katolíci. Takže ta má nadšenost a takříkajíc pyšnost na to, že jsem evangelík, už pominula. Chodil jsem do reálného gymnázia, tam jsem se postupně věnoval kdečemu, ještě jsem měl říct, že ani otec, ani matka nepocházejí z intelektuálních kruhů, oba jsou z venkova, vypracovali se, zejména otec se vypracoval z pomocníka v obchodě, takového poslíčka, čili je to vlastně... Matka byla z lepšího, dcera hostinského, který ovšem umřel, když jí byly dva roky, takže babička se topila v dluzích atd., čili byla to taková začínající buržoazie na samém počátku, přechod z takového takřka proletářského, tak mezi tím. Otec byl z německé vesnice, narodil se v jediné české rodině v německé vesnici čili v tom v sudetském kraji, kde byla většina Němců. Dědeček se do smrti nenaučil německy, a přesto tam mohl žít. Dokonce velcí sedláci nebo faráři katolický, když viděli, že nemá co dělat, tak mu dali vždycky něco, aby měl, něco opravit nebo tak. Když se hodně šilo, tak šil pro většího krejčího, když nebyla práce, tak byl samostatný. Babička byla Poloněmka, takže mluvila velice dobře německy a všechno vyřizovala za dědu sama německy. Protože děda odmítal mluvit německy, prostě mluvil jenom česky. V německé vesnici. Tím pádem otec měl německé školy. Do smrti počítal tak, že si potichu mluvil německy. Když skončil školu, tak o něj neměli zájem Češi, protože neuměl dobře česky, neměli o něj zájem Němci, protože nebyl Němec, takže ve většině případů, snad jen s jednou výjimkou, pracoval u židovských firem. Pochopitelně u německých Židů. Tím pádem já jsem nebyl nakažen antisemitismem, otec měl s těmi Židy docela dobré zkušenosti a stalo se, když jsem chodil do obecné školy, že tam tak dobrá třetina třídy byli žáci, kteří byli ze židovského sirotčince, který byl ve stejné ulici vlastně. Vždycky byl problém, kdo s tím jedním, co byl navíc, kdo s tím lichým bude sedět. Vždycky jsem to byl já a strašně mě uráželo, že s ním nikdo nechtěl sedět. Takže to jsou takové vzpomínky z dětství. No a do gymnázia jsem nastoupil vlastně těsně před Mnichovem, před vypuknutím války. Otec, protože byl přesvědčen, že v tomto prostoru musí každý člověk, který chce něco udělat, umět německy, tak mě už od malička učil německy, když jsem byl na dovolené, tak jeho bratr, který už byl v penzi, musel každý den se mnou mít dvě hodiny němčiny a já ji nenáviděl, samozřejmě. Potom tedy

výsledek byl ten, protože jsem byl připravenější, patřil jsem ke dvěma, když jsme byli v okupaci, tak tady byl zákaz, to víte, že byly zavřeny vysoké školy, to se mě ještě netýkalo, ale na středních školách byl zákaz dát víc než dvě jedničky v třídě. Tak z té němčiny jsem měl vždycky já jednu jedničku a ještě pak jeden, to byl Badalian, to byl vlastně Armén, který tam k nám chodil, poněvadž rozpustili anglická, francouzská a ještě nevím jaká gymnázia, a ti se museli rozptýlit po ostatních českých. Ty diplomatické služby měly vždycky nějaká svá zařízení, tak k nám přišel z anglického gymnázia, několik ještě také z francouzského, tak ten byl také vynikající na řeči. Tak to je snad všechno. Mě zajímalo kde co, prošel jsem nadšeným obdobím botaniky, nadšením chemií atd. Nakonec jsem se nadchnul biblí symbolické logiky (Whitehead, Russell), takže v septimě a v oktávě jsem to četl, a protože po válce spousta profesorů se nevrátila z koncentráků, spousta umřela i mimo nebo byli velice staří, teď nebyl dorost, čili já jsem se rozhodl jít na matematiku. Studoval jsem 4 semestry matematiky, otrávil mě to, protože to byla technická matematika, integrální, diferenciální počet, algebra. Nebylo tam nic pro mou symbolickou logiku, tak potom jsem přešel na filosofii, kde, jak se později ukázalo, bez úrovně, ale přece jenom se přednášelo o logice. Třeba Kolman tam měl o symbolické logice přímo, ale to bylo zcela bez úrovně, to byl původem Čech a dovezený ze Sovětského svazu, to byl takový velký ideolog tady. Mezi těmi ohlášenými přednáškami z logiky, kvůli kterým jsem přešel na fakultu filosofickou, tak byl také Patočka, který byl docentem, který nebyl jmenován profesorem, ačkoliv profesorů byl nedostatek, protože nebyl marxista. Tak s tímto docentem, který jako docent nemohl mít seminář, čili říkal tomu proseminář, fakticky úroveň byla seminární, vysoký seminář, jsme četli *Logische Untersuchungen*, Husserla. A náhle jsem poznal, že vlastně mým zájmem není logika matematická, nýbrž filosofická, respektive vůbec filosofie. Tak už jsem pak zůstal na té filosofii a tu jsem dokončil. Onemocněl jsem, trochu se to protáhlo, ale zase jsem něco dohonil, takže v dvaapadesátém roce, kdy tady byly ty velké procesy, tak jsem končil doktorátem. Kupodivu jsem nebyl z vysoké školy vyhozen, ačkoliv dobrá třetina studentů a asi polovina profesorů po únoru 48 byla vyhozená. Nějak jsem prošel, asi proto, že jsem nebyl nějak ostře protikomunistický, protimarxistický, takže nějak mě tam nechali. Ale pak se svázali, ta ne Hitlerjugend, ale jak tomu říkali, FDJ, prostě ta německá analogie svazáků, co byli připravováni ke vstupu do strany, tak na mládežnické úrovni, ti dvakrát navrhli dodatečné vyhození z fakulty a zachránili mě marxističtí komunističtí profesori Svoboda a Rieger, kteří se postavili za mě, že by mně bylo škoda, takže mě zachránili. Dokončil jsem, ale ty posudky jsem měl velice bídné, takže jsem nedostal žádné zaměstnání. Několik měsíců jsem sháněl naprosto marně, snad sto dvacet nebo kolik podniků, nikde mě nevzali, a tak jsem šel na brigádu do jedné firmy poblíž Prahy, stavební firma, kde dělal jsem tam nejdřív zednického přidavače, potom kopáče a betonáře. Pak jsem byl povolán na vojnu, dva roky jsem byl na vojně, a když jsem se vrátil, tak už situace byla, to bylo v pětapadesátém, situace byla trochu malinko uvolněnější. Na vojně jsem zažil smrt Stalina a Gottwalda, schylovalo se k XX. sjezdu, schylovalo se k maďarským událostem, v této situaci jsem se vracel, ale nemohl jsem zase nic získat. Po třech měsících jsem konečně a dosti náhodou jsem dostal místo v dokumentaci jednoho lékařského výzkumného ústavu. Byl to Ústav mikrobiologie a imunologie. No, a tam jsem vlastně zůstal

dvanáct roků. V té době jsem zkoušel občas něco psát, nejdřív to bylo možné jenom do takových církevních časopisů, *Křesťanské revue*, potom vyšla Kosíkova kniha *Dialektika konkrétního*, já jsem napsal recenzi do té *Křesťanské revue*, cenzor to nepustil, tak jsem to Kosíkovi poslal. Mimochodem Kosík chodil do stejného gymnázia jako já o třídu výš, ale ačkoliv jsme spolu hráli fotbal, tak si na to nepamatujeme ani jeden. Byli jsme z různých tříd, proti sobě jsme hráli, ne spolu. Kosík byl v té době členem redakční rady *Plamene*, takového literárního časopisu, zařídil, že ta recenze tam vyšla beze změny i s poslední větou, která byla mířena do křesťanských kruhů, čili to potom vyšlo. No, a já jsem se osmělil a napsal jsem ještě článek potom do *Vesmíru* a zase jsem tam interpretoval Kosíka a už trochu kritičtěji, ještě kritičtěji, už ta recenze byla kritická a tam jsem ho domýšlel určitým způsobem. Tři dny potom, co ten časopis vyšel s mým článkem, tak na valném shromáždění Akademie Vladimír Koucký, což byl tehdy spolu s Hendrychem první ideolog stranický, měl tam projev, zřejmě nevěděl, o co jde a o koho jde, a věnoval mi tam asi dvě minuty a strašně mě tam zničil. Nicméně později se ukázalo, že to byla velká reklama pro mě, mně to otevřelo dveře do všech literárních časopisů. Nikoliv do odborných filosofických, tam to nešlo, to bylo pod dohledem, ale v literárních časopisech spisovatelé už si vydobyli jistou svobodu. Tak jsem začal publikovat, stal jsem se známějším, také díky tomu průšvih, a v osmašedesátém roce si mě vyžádala Akademie, respektive Filosofický ústav Akademie si mě vyžádal v tom mém podniku. Čili ne, že já bych žádal, abych tam byl přijat, nýbrž oni si mě vyžádali a přetáhli mě tam, takže já jsem byl od léta, od července 1968 jsem byl vědeckým pracovníkem Akademie věd. Tam jsem ovšem nevydržel ani celé tři roky, protože po všech těch událostech já jsem myslel, že budu jeden z prvních, který bude propuštěn, ale musím říct, že mě asi dvacet marxistů předešlo. Ty vyhodili nejdřív a na nás, takový pól, tak na nás došlo až ke konci. Takže počátkem jednasedmdesátého jsem byl opět bez místa, opět jsem nemohl nic sehnat, dlouho. Prostě byly prověrky a ten ústav byl v podstatě zlikvidován, tam zůstalo asi osm lidí z padesáti nebo šedesáti. Ti byli vyhozeni všichni ze strany, ale já jsem nikdy ve straně nebyl, tak jsem byl vyhozen pouze ze zaměstnání. No, a nastoupil jsem v Památníku národního písemnictví, po nějakém čase, protože jsem nemohl nic sehnat, jako noční vrátný, noční hlídač. Památník národního písemnictví je na Strahově, teď to dostal řád premonstrátů zpátky, tam je muzeum české literatury vlastně. Já tam dělal nočního vrátného, což byla velká výhoda, protože byl naprostý klid, nikdo mě neotravoval a já jsem si tam mohl číst. Bylo to strašně málo placeno, ale já bych nic lepšího nedostal, takže jsem tam byl pět let, mezitím se vyměnili čtyři ředitelé, také z politických důvodů, a ten poslední mě propustil. Navíc já jsem tam byl ne řádně, nejdřív jsem měl na čtvrt roku vždycky termínované smlouvy a pak na půl roku. Poněvadž se báli, co se mnou bude. I na ten krátký úvazek jsem tam byl jenom napolovic, ale protože tam se mnou pracovali staří pánové, penzisti, každou chvíli nemocní, tak já jsem vždycky měl těch hodin na plný úvazek. Ale ten poslední mě vyhodil, že takovýhle člověk, jako jsem já, nemůže v takové kulturní instituci pracovat, takže mě vyrazil a já jsem si našel, tentokrát poměrně rychle a také trochu náhodou, jsem si našel podobné místo. Také jsem dělal hlídače, bohužel denního u jedné stavební firmy, Stavby silnic a železnic, dneska se to trochu rozpadlo, ale ještě existuje. Mají ředitelství v Dunaji. Tam kdysi bylo německé informační centrum, to

východoněmecké, a teď je tam nějaká banka německá, myslím, že přímo Deutsche Bank, ale nejsem si jistý. Tam jsem pak byl až do penze *de facto*, jenomže na různých místech. Nejdřív jsem hlídal, pak jsem dělal topiče v Dunaji přímo, pak do toho přišla Charta, policajti prostě řekli, že já nemůžu být v centru města, takže jsem musel na okraj. Dělal jsem ale u stejné firmy, převedli mě do Vysočan, tam jsem nějaký čas byl, pak jsem onemocněl. Já jsem měl dlouho, asi přes pětatřicet let mám potíže s páteří, takže tam jsem nějaké potíže měl, potom byl jsem nějaký čas nemocný. Mezitím, když jsem byl nemocný, vyhořelo to všechno, ta ubytovna, kde jsem topil. Samozřejmě policajti udělali, co bylo v jejich silách, jestli by to nebylo možné svést na mě, jenže já měl doklad, že jsem byl doma, v nemoci, takže to nevyšlo. Potom jsem už nemohl to dělat dál a na půl úvazku, byl jsem uznán invalidním, částečně invalidním, a na půl úvazku jsem dělal takového evidenta spotřebovaného materiálu při opravách vozů té firmy. Úplně taková práce naprosto k ničemu, když se nějaké šroubky potřebují, tak se musí odepsat atd., takové věci jsem pak spočítával, kolik se toho spotřebovalo. No, a pak se mně to zhoršovalo, ta choroba, měl jsem pořád potíže a zároveň policajti tlačili na to, abych pracoval na plný úvazek, tak jsem, když to bylo možné, tj. jakmile jsem překročil osmapadesát, tak jsem měl nárok jít do penze, aniž bych byl placen. Už jako odejít do penze. Tak jsem o dva roky odešel dřív do penze, nemohl jsem být stíhán, protože jsem dostal stipendium amsterodamské univerzity, docela malé, ale když se to přepočítalo na koruny, tak to bylo poměrně slušné, a já jsem zároveň mohl prokázat, že nejsem parazit. Pracoval jsem na nějaké věci a potom jsem za to dostal čestný doktorát amsterodamské univerzity v sedmaosmdesátém roce. Tím zároveň jsem dovršil šedesátku, dostal jsem se do penze, měl jsem jakousi penzi, byl jsem dva roky v penzi, pak došlo k těm známým událostem, nechal jsem se aktivovat, a protože, a tohleto je život, teď obor. Já jsem byl posedlý filosofií od té doby, co jsem přešel z matematiky, a celou dobu jsem pořád se hrabal v textech, sháněl jsem literaturu atd., a poněvadž jsem měl čtyři holky, tak jediný způsob byl, že jsem vstával ráno ve tři, v půl čtvrté a do osmi hodin jsem pracoval, pak jsem šel do práce a žena je měla na starost. Vůbec jsem se o rodinu nestaral, což teda opravdu, že žena to se mnou vydržela, to je na pováženou. Večer jsem chodil spát většinou dřív než děti, abych usnul, poněvadž ony pak furt kecaly a tak, tak abych usnul dřív. Takhle jsem to vedl řadu let, v šedesátých letech zejména, a tím jsem si jaksi udržel i zvyšoval trochu úroveň, to už jsem dělal v šedesátých letech. Takže na rozdíl od marxistů, kteří, když je vyhodili, tak oni byli v takové depresi, že všeho nechali, já jsem to dělal dál. A zároveň Patočka mi byl dobrým vzorem, protože už po válce, hned po válce, když jsem začal na filosofické fakultě, tak mě pozval jako nejmladšího do svého soukromého semináře, který byl v jeho bytě, kde jsme četli Heideggera, *Vom Wesen der Wahrheit*, což se nemohlo číst na fakultě. Už tehdy, ještě před únorem. To bylo nemyslitelné, nacista, a tady se bude číst. Čili to se muselo tak trochu tajně. Patočka skutečně potom pracoval s mnoha lidmi po soukromé linii, a když došlo zas k novým vyhazovům, tak Patočka taky pokračoval, tak my jsme museli pokračovat taky, jako jeho žáci. Takže jsem hned v tom sedmdesátém roce a potom ještě, do toho je malá vsuvka, že v jednasedmdesátém roce ke konci mě přijeli policajti zatknout do Památníku písemnictví v noci. Byl jsem ve vazbě skoro šest měsíců a byl jsem odsouzen na devět, a než na mě došlo, abych nastoupil trest, ten zbytek, tři měsíce, tak byla vyhlášena amnestie, o

kteří mí přátelé mně psali, jestli vím ještě o někom, kdo byl amnestován kromě mě. To bylo tak úzké, že snad sto lidí dostalo amnestii. Ale protože já jsem byl na tom tak úplně, devět měsíců a byl to takový trest, sice to bylo prvohlavové – nebylo to za nic. Oni mně nic neprokázali, ale oni mně nevěřili. Na základě toho, že mně nevěřili, že jsem cosi nečetl, absurdní, já jsem tvrdil, že jsem to nikdy nečetl, jakýsi leták rozšiřoval Tesař, já jsem ho nečetl. Byl jsem odsouzen na devět měsíců, že jsem se chystal to rozšiřovat. Potom, když mě pustili, tak jsem zahájil ty soukromé semináře, nejdřív tajně, potom po Chartě, když Julius Tomin, marxista, ale nikdy nebyl straník, ten měl takové bláznivé nápady a velmi často takové lukrativní, produktivní, tak začal takový veřejný seminář. Všichni o něm věděli, ve svém bytě, potom v bytě jednoho přítele, který měl větší byt, a začal seminář, na který pozval ze čtyř evropských univerzit filosofy, aby nám v tom pomáhali. Neznámý člověk jinak, to je ten bláznivý nápad. Jedině kdo na to reagoval, byli z Oxfordu z Balliol College, kde Antony Kenny byl deanem a pověřil Kathy Wilkesovou, aby na ten dopis odpověděla a aby začala organizovat cesty anglických filosofů do Prahy. To začalo, ovšem policie zasahovala, řadu jich vypověděla, Kennyho samotného i s manželkou vyvezli do lesa na hranice a tam je vyhodili na druhou stranu a oni nevěděli, kam jít, tam nebyla cesta ani. Takovéhle věci dělali. A posléze chodili každý týden na ten seminář a čtvrt hodiny po začátku všechny sebrali a nechali je dva dny nebo čtyři dny v cele předběžného zadržení, jak se tomu říkalo. No, a Tomin rezignoval v podstatě, myslel si, že to nejde, a emigroval. Ještě než emigroval, přišel za mnou, žádal nějaké protestní dopisy. Já jsem říkal, to je nesmysl, kdo se ti na to podepíše, filosofové, kteří ještě jsou ve funkcích, se bojí, ti, co vypadli, si myslí, že si nesmí pohoršit, kdyby náhodou se to zlepšilo, že by se vrátili, tam ti to podepíše pár lidí, kteří většinou ani filosofové nejsou, to je plácnutí do vody. On se strašně dožral, ale byla to pravda. Ale abych aspoň něco udělal, tak jsem své tři semináře, tajné, pak se ukázalo, že policie o tom věděla, dokonce tlačila na mou ženu, aby mně to zakázala, že se jinak děti nedostanou do školy a tak, tak jsem prostě tyhle semináře zrušil a udělal jsem jeden, na který jsem vzal jednak pár lidí, kteří přišli z toho Tominova semináře, pár lidí z těch mých seminářů, kterým jsem řekl, pokud nemají co ztratit, tak aby přišli, pokud mají, že to je riskantní. A když studují, tak ať radši nejdřív dostudují. No, a potom tam přišli někteří noví, kteří se to dověděli. A s tímhle ansámblem jsme začali, bylo to výhodnější než ta situace Tominova, protože já jsem mohl, když poprvé mě vyslyšali, to bylo 14 dní po začátku, my jsme začali v dubnu 1980. Tak koncem dubna mě pozvali nebo přivezli a byl jsem vyslyšán a já jsem jim tehdy řekl: Podívejte se, pánové, jestli něco proti tomu máte, tak mně dejte papír, kde to zakazujete. Já budu zákaz respektovat a budu si na něj stěžovat. Jestliže mi ten papír nedáte, já budu pokračovat. A jestli chcete ještě jeden takový mezinárodní průšvih, jako byl ten Tomin, protože o tom se psalo v Evropě, v Anglii zejména, ale také v Německu, ve Francii se psalo o tom, co se dělalo tady s tím jeho seminářem a o tom, že Kenny byl zatčen, s manželkou vyvezen a jeden norský profesor také. Jestli chcete ještě jednu takovou ostudu, máte ji mít. Je to vaše věc. A oni skutečně povolili a nechali to, ale to trvalo asi rok a půl a pak tři dni po Jaruzelského převratu v Polsku, když Jaruzelski tam udělal ten vojenský převrat, tj. v jednaosmdesátém před Vánocemi, tak si policie myslela, že nás může zastavit, že to unikne pozornosti, protože svět dává pozor na Polsko. Tak s tím začali znovu a začali velmi nešťastně

ze svého hlediska, protože tak tři dny po tom Jaruzelském nás všechny sebrali včetně celé mé rodiny, dokonce jednu mou dceru, která při tom nebyla, byla jinde, přišla o dvě hodiny později a oni ji sebrali taky, že patří k té rodině. To jí řekli, to je ten důvod. Byli jsme čtyři dny v Ruzyni. Všichni, sakumprásk. Pak nás pustili. Tomu říkají 2×48 hodin. No a pak týden vynechali a pak následující týden, tj. 14 dní po tomhle začátku, přijel Derrida. A Derrida, jako Žid, jevil jisté známky nervozity, když od samého začátku, od letiště ho stále provázeli nejméně dva a většinou čtyři velmi nápadní civilisté. Tak byl takový znervoznělý, přišel k nám, legitimovali ho před domem, přednesl přednášku a teď měla být diskuse a on už byl tak nervózní, co bude, že se omluvil, že má ještě něco domluveno, nebyla to pravda, a odešel. Znovu byl venku perlustrován, ale než odešel, tak já jsem řekl, to je strašná škoda, tak si to domluvíme na zítra, přijdete znovu a my budeme ještě diskutovat o tom. Poněvadž to byla taková zajímavá analytická přednáška. The objective self se to jmenovalo. Druhý den milý Derrida nepřišel. Poněvadž mezitím se to dozvěděla jakási francouzská studentka, která tady byla, a taky přišla, tak já a ta studentka jsme se vydali do hotelu, kde jsme věděli, že Derrida bydlí. Tam nám řekli, že si tam přinesl zavazadla, ale od té doby se neukázal. My jsme nabyli dojmu, že když od nás den předtím odešel, tak že ho policajti sebrali. Takže jsme se rozdělili, ona šla na francouzskou ambasádu, já na Agence France Presse, a tam jsme oznámili, že s velikou pravděpodobností Derridu zatkli. Oni ho zatkli ale o 24 hodin později. Teprve když chtěl odcestovat, tak na letišti přivedli nějakého psa, ten zaštěkal, oni mu vzali zavazadla a pak ohlásili, že mu tam našli drogy, které chtěl propašovat z Prahy do Paříže. Ten blbý nápad policejní. Oni mu tam skutečně něco dali do těch zavazadel v tom hotelu, když tam nebyl. On totiž má ženu Češku a bydlel u příbuzných. Jenom zavazadla tam měl uložená. Oni ho zatkli a on strávil tři dny v Ruzyni, v kriminále. Jenomže stalo se, že my jsme to ohlásili den předem, takže všechno šlo rychleji. Takže druhý den, když Derrida ještě teprve se chystal odjet, tak ambasáda se ptala na ministerstvu zahraničí, co je s Derridou? A představte si tu neschopnost policajtů, oni nebyli schopni zareagovat a stopnout to. Oni to nechali proběhnout, jak to bylo naplánováno. Takže ti se tam několikrát ptali, že Derrida se ztratil, ministerstvo říkalo, my o ničem nevíme. A teprve druhý den, až večer kolem 10. hodiny, sebrali ho v 1 hodinu, kolem 10. hodiny to ohlásilo ministerstvo, že je zatčen, protože se chystal pašovat drogy z Československa. Mezitím ovšem hned druhý den, tím se to potvrdilo a hned druhý den přišla Mitterandova ostrá nóta, nebo francouzské vlády vlastně, Mitterand byl tehdy nový ve funkci a předtím se chystal ministr kultury nebo školství snad, francouzský ministr kultury, před tou změnou po volbách, se chystal zlikvidovat asi na polovinu počet hodin filosofie. Francouzští filosofové založili spolek, kterému říkali GREPH, generální stavy, něco jako z revoluce, a šli také za Mitterandem, jestli bude podporovat jejich akci. On, poněvadž byl před zvolením, tak slíbil. Ted' to musel splnit. Čili skutečně velmi rychle a velmi ostrá depeše, nóta, vládní nóta přišla...

Konec 1. strany

... to byla obrovská reklama pro nás. Takže sice policie potom ještě půl roku nás strašně otravovala, ale už to nebylo tak hrozné jako u Tomina. A zejména když přijel nějaký cizinec, a teď jich jezdilo, zejména

z Francie, spousta. Protože Angličani reagovali tak, že oficiálně řekli filosofům, to je vaše věc. Jestli se dostanete do průšvihů, vláda Jejího Veličenstva nemůže pro vás nic udělat. Takže oni přestali jezdit. Kdežto Francouzi, ti kašlali na cokoliv, navíc byla tady ještě nóta vládní, takže oni tam stáli ve frontě a předháněli se, kdo má větší zásluhy, aby mohl do té Prahy jet. Takže nám každých 14 dní přijel nějaký Francouz. A do toho Holanďani hodně jezdili taky a jiní, takže my jsme měli poměrně často cizince, a když cizinec přijel, tak policie nezasáhla. To bylo dobré znamení. Vydrželi to do června, v červnu už to upadalo a poslední dvě schůzky jsme měli bez asistence policie. A skutečně příští rok jsme zase v září začali, to bylo jako školní rok, konec je v červnu. Pak jsme zase v září začali, tak už policajti nepřišli. Tu a tam nás obtěžovali, ale nic moc. A my jsme to vydrželi skoro 10 let. Za těch deset let nám přijelo kolem stovky zahraničních filosofů a mezi nimi skutečně mimořádní, snad ani teď tolik těch znamenitých filosofů sem nejezdí. Teď sem jezdí takoví méně známí, dobří, ale tenkrát to ale byla jména. Z Německa přijeli jenom dva. A ti přijeli okamžitě po tom Derridovi. 14 dní potom spolu přijeli Tugendhat a Habermas. A jak přijeli, tak za nimi přišel někdo z velvyslanectví a prosil je, takřka na kolenou, aby k nám nechodili. Takže my jsme to pak zorganizovali v jiné rodině. Byly dvě přednášky Tugendhatovy, dvě přednášky Habermasovy, tzn. čtyři večery byly. To bylo moc pěkné. Ale pak už Němci nejezdili, aby se moc nedráždili Rusové. Ta Ostpolitik ta do toho zasáhla, takže Němci potom nejezdili. Byli by ochotní, ale bylo to tohleto. Dokonce Američany jsme tady měli a skutečně vynikající, když byli v Evropě při nějaké příležitosti, tak zajeli do Prahy, to organizovali hlavně Angličané, tak tady byl třeba Daniel Dennett, byl tady Thomas Nagel, byl tady Donald Davidson a byl tady Richard Rorty. Prostě esa analytické filosofie. Rorty je taková kombinace s tím deweyovským a jamesovským pragmatismem. Takže po téhle stránce to bylo pro nás – a vozili literaturu. To byla takřka povinnost, že každý přinesl kufr plný knih. Takže my jsme na tom strašně vydělali. Pro Derridu to bylo trochu nepříjemné, tři dny zavřený, ale jemu to taky prospělo, poněvadž on se stal herojem ve Francii. Ve Francii s ním nikdo nechtěl mluvit, on byl slavný v Americe, ale ve Francii ho neznámí lidé, o kterých nikdo neví, tak ho nepustili na Sorbonnu, protože to je sofista. On je, ale vynikající, na vysoké úrovni. Tohleto je historie našich seminářů. Ještě snad bych mohl dodat jednu věc, že v tom roce 70, kdy se to už... s tím Filosofickým ústavem, tak mě požádal jeden ze zdejších profesorů, který teď ještě tady je a půjde do penze, Heller, starozákoník a religionista, tak byl tehdy zrovna jmenován řádným profesorem a řekl mně, abych do 14 dnů napsal habilitační práci, že potřebuje někoho, kdo zná filosofii, poněvadž k jeho povinnostem patřilo přednášet filosofii a on že o tom neví skoro nic. Tak jsem napsal za 3 neděle, ne za 14 dní, ale za tři neděle jsem napsal habilitační práci, takzvanou. V Německu by mně asi neprošla, poněvadž byla příliš krátká, to bylo i s literaturou asi 120 stran. Jinak koncepce docela to, ale opravdu, v Německu by neprošla. Tam musí být všechny doklady, všechno precizní. No, co se dá za tři neděle udělat. Já to netušil předem. Ale stejně z toho nic nebylo, já jsem to předložil na tuto fakultu a oni se potom tvářili, jako kdybych to nepředložil, ačkoliv to bylo dohodnuto s děkanem. Dvacet let to trvalo a potom najednou, když došlo ke změně, tak honem se konalo habilitační řízení a já jsem se stal docentem. Studenti mně volali do Písku, kde jsem byl, poněvadž sestřenice byla v nemocnici, musel jsem tam být,

tak mě odvolali do Prahy. Čili já jsem nezažil tu změnu v prvních dnech tady, já byl v Písku, musel jsem přijet. Teď jsem měl přednášky na vysokých školách různé. No, tak jsem slíbil jsem teologům, že tady budu přednášet, a potom mě zavolali z filosofické fakulty, jestli nechci být tam. A já jsem tři dny předtím navštívil Filosofický ústav Akademie a koho jsem nepotkal hned v přízemí, předsedu, který mě vyhazoval, a v prvním patře bývalého ředitele filosofické sekce toho ústavu, který dali dohromady, aby to mohli bez potíží propouštět, prostě, mně se dělalo špatně od žaludku, ještě nebyli vyhození. Pak je vyhodili, ale ještě nebyli. A teď když mně nabídli, já tam skoro nikoho, jenom na dálku, ale osobně jsem nikomu nebyl blízko. Čili, nepochybně to nebyli lidé moc odlišní. Ale to mně tolik nevadilo, poněvadž tam jsem je znal, tady jsem je neznal. Tak jsem slíbil, šel jsem tam a asi za dva roky jsem tam byl jmenován profesorem. Zas profesorské řízení atd. Což platí samozřejmě pro obě fakulty, takže teď jsem na dvou fakultách a nevím, z které odejít, je to na mě moc a teď nevím. Loni se mi nelíbila filosofická, protože tam byly hrozné poměry, tak jsem s tím chtěl praštit a zůstat tady, letos zase tam došlo ke změnám. Já jsem byl 7 měsíců v Berlíně, takže jsem u toho nebyl, byl jsem ve Wissenschaftskollegiu, jako host pouze, ale 7 měsíců, což je tedy – konečně jsem si nastudoval něco, a mezitím tady ta situace byla tak neúnosná, že byl docent Pinc z pedagogické fakulty pověřen, aby udělal pořádek, takže na rok tam dělal pořádek, vyhodil hned pět lidí, čtyři půjdou ještě teď a teď je tam dýchatelné ovzduší. Tak toto je asi situace, já nevím, co ještě jiného bych Vám...

Ch.: O čem byla ta první doktorská práce?

H.: Doktorská práce na filosofické fakultě: *Pojetí pravdy a některé jeho ontologické předpoklady*. To už byl Patočka vyhozen, ale dělal jsem to u J. B. Kozáka, což byl poslední nemarxista na celé katedře. Pak měl ještě jednoho takového pozdního mimořádného studenta a já vlastně jsem byl poslední, kdo u něho dělal. On nebyl oblíben, protože jeho zkoušení bylo velmi přísné. Ale pro mě to byla jediná možnost. I když mně docela pomohli, jak jsem říkal, Svoboda a Rieger, ti vlezli do partaje. Celkem si na ně nemůžu stěžovat, dost mně pomohli, ale nechtěl jsem to u nich dělat. Bylo by to bývalo jednodušší jistě. V té době totiž, to bylo taky takové štěstí, že právě ti, co velice usilovali o to, mě vyhodit, tak měli nějaký průšvih, rozšiřovali nějaký pamflet, nějaké posměšné veršičky na Nezvala, to je jeden náš básník. Byli vyloučeni z partaje, byli vyloučeni z vysoké školy, takže já tam najednou neměl nepřátele, poněvadž jsem tam skoro dva roky nechodil, byl jsem nemocný, měl jsem encefalitidu, která se rozpoznala pozdě a měl jsem výpadek paměti a dost velké potíže, takže se na mě zapomnělo trochu. Tak jsem to v tom dvaapadesátém roce... Ale policajti na mě nezapomněli, takže 14 dní potom, co jsem byl promován, tak si mě policajti odvezli z domova a předstírali, že mě nějaká žena poznala jako vraha desátníka Šmatlavy, který byl skutečně zavražděn, ale asi to byla záminka. Fakt je, že ve mně hrklo potom, když jsem si dodatečně uvědomil, že vlastně ten den jsem skutečně tou ulicí šel. I když jsem nic nezažil. Ale to jsem si neuvědomil hned, takže jsem říkal, to já mám na to alibi, já jsem dělal zrovna velké rigorózum u profesora Kozáka. A pak jsem si uvědomil, že to byl – a oni řekli, to my víme. Nepochybně si to vymysleli jenom. Chtěli, abych se nechal fotografovat s pistolí v ruce, já jsem chtěl, aby mně dali

potvrzení, že jsem u nich fotografován s pistolí v ruce, což mně slíbili, pak to nechtěli udělat, dvě hodiny jsem se s nimi hádal, až mi to dali. Pak jsem odjel domů, měl jsem celou dobu vztek, že musím – a za chvíli někdo zazvoní a znovu, že se jim to nepovedlo, jestli by to bylo možné ještě jednou. Šli se podívat, jestli jsem se nezhroutil aspoň potom. Já jsem řekl, nemám čas, musíte mě odvézt nazpátek. Takže mě pak museli odvézt nejenom tam, ale i zpátky a už mně dali potom nějaký čas – sledovali mě, ale dali pokoj. Takže to bylo hned potom, já jsem začal styky s policií dost brzy. To je snad všechno.

2. rozhovor s L. Hejdánkem

L. H.: ... ona byla zarytá protestantka. Nic tak povrchního v tom běžném smyslu, že je to jenom formální. Ne. Zarytá, přesvědčená. Ale když jsem se začal ptát, co to vlastně a jak to, tak to nevěděla. Takže prostě to bylo takové povrchní z mého hlediska, že vlastně nevěděla, čemu věří. Ale byla naprosto přesvědčena. A to do mě také hodně přešlo. Já jsem byl ještě v takovém sedmdesátém roce, a dokonce ještě na začátku sedmdesátých let, do takového tři, čtyřiasedmdesátého roku, jsem pořád ještě byl strašně hrdý, že jsem protestant. Přešlo mě to až potom.

I. Ch.: Tatínek byl taky věřící...

L. H.: Nebyl. Přesně řečeno byl to formální katolík a přestoupil, vystoupil z církve pod vlivem svého o 10 let staršího bratra a zůstal mimo, až teprva, když si bral matku, tak vstoupil do její církve. Ale jaksi neměl nic proti tomu, a tak jako nijak zvlášť vážně to nebral. Myslel si, že to tak patří. Slušný člověk má být v nějaké církvi.

I. Ch.: Jak se doma projevila ta víra?

L. H.: No tak matčina víra spočívala v tom, že jsme všichni museli chodit každou neděli do kostela. Já jsem, od nějakého 3., 4. roku jsem musel chodit do nedělní školy, to se říká snad v Německu taky tak, u nás to bylo ještě před normálními bohoslužbami, někde je to současně, aby rodiče měli postaráno o děti, no a samozřejmě náboženství ve škole, dorost, sdružení, to byly potom ty jednotlivé schody, na kterých se člověk stává členem sboru. Konfirmace, to všechno, jaksi tím jsem vším prošel, ještě tentýž farář, který mě křtil, tak mě ještě oddával, to patřilo k takové té rodové tradici. Ovšem pokud jde o tu vnitřní, to jsem už říkal, že jsem opravdu nebyl z domova vyzbrojen nebo nebyl jsem připraven na takové ty vnitřní zápasy v pubertě, kdy si člověk musí rozhodnout, co bude brát, co nebude brát a že naštěstí jsem chodil se synem toho faráře do školy, takže já jsem si půjčoval literaturu. U nás žádná literatura nebyla, matka byla z venkova, otec taky, navíc ještě otec z německých škol, tak prostě u nás žádná literatura nebyla. Všecko, co je, co potom začalo, to jsem kupoval já nebo rodiče pod mým tlakem. Jirásek se pořád kupoval atd. Tak to bylo všechno později pod vlivem faráře, kde jsem se poprvé setkal s pořádnou takovou, pořádnější protestantskou literaturou, teologickou nebo takovou tou populární.

I. Ch.: Chtěla bych se něco dozvědět o tom normálním každodenním životě, když jste byl malý, v rodině. To je něco, co se skoro nikdy nepovídá, protože každý to bere jako samozřejmé. Mne by zajímalo, jak ta každodennost vypadala tenkrát v té rodině.

L. H.: No já jsem to chápal jako strašlivou nudu. Dělo se toho strašně málo a já jsem byl strašně nadšený, když jsem mohl číst, někde jsem v koutečku tam, a moje maminka vždycky říkala, tak co, už ses to všecko naučil do školy, máš všechny úkoly? To mě strašně otravovalo samozřejmě, tak jsem odbyl rychle, už abych mohl něco. Ale já nevím, nic zajímavého nemůžu říct, až na to, že já jsem strašně zlobil, se mnou byly velké potíže...

I. Ch.: Možná byste měl říct to nezajímavé, že to bude právě to, co zajímá mě. Takové normální věci, jak se organizoval den. Jak se vstávalo, jak tatínek šel do práce...

L. H.: Tak já jsem vstával velmi brzy, já jsem své rodiče jaksi probouzel, poněvadž už ráno jsem nemohl dospát, no a taky proto, že jsem byl veden k tomu, že jsem musel včas jít spát. To taky, na to dejte pozor. Já mám všechny dcery, které to dělají špatně. Jedna je ve Francii a tam prostě o půlnoci děti ještě jsou živé. No to je strašné. To se nesmí. No tak zas to má výhodu, že déle ráno spějí. A to bylo zas pro mě výhoda potom, že jsem byl zvyklý vstávat brzo, takže ráno tak od 4 hodin do takových 7 to bylo krásné, já jsem mohl studovat a všichni spali. A vy chcete vědět, jak to bylo v dětství. Na tu dobu, kdy jsem ještě nechodil do školy, se pamatuju na dobu strašné nudy. Já pořád jsem nevěděl co, do čeho, takže jsem zlobil. No a starala se o mě většinou babička, to byla matčina matka, která neměla kde být, tak musela být buď u syna, nebo u dcery, poněvadž nejstarší syn jí zemřel, tak měla tyto dvě možnosti, takže střídavě, ale hlavně byla u nás, protože strašně ráda měla mě, pořád se o mě starala, chodila se mnou, já jsem byl z toho otrávený, že jsem nemohl chodit sám, všichni se mi smáli, pořád se mnou chodila, ale měl jsem ji rád, musím říct, že to bylo docela fajn. Takže já jsem většinu dne strávil s babičkou. Až potom, když jsem chodil do školy, tak zas babička mě vodila do školy, bylo to pár ulic jenom, pak zase chodila před školu pro mě. No co dál? Babička mě zkazila, samozřejmě, kupovala mi párky, které jsem nesměl jíst, kupovala mi bonbóny, které jsem nesměl jíst, a tak proto jsem ji měl rád. Taky proto, že to nebyla ta přísnost rodičovská. No, a ve škole jsem asi zlobil taky dost a učitelé brzy přišli na to, že čím mně dají víc úkolů, tím jsem hodnější. Takže jsem pořád nějaké povinnosti a musel jsem něco dělat, a když bylo na Mikuláše, tak já jsem, paní učitelka mi přinesla vlastnoručně ušité šaty čertíka a já jsem obešel celou školu a tam jsem všude říkal básničky a rozděloval jsem nějaké dárečky. To využili, to zjistili, že když mně dají takovéhle věci, že mají od mě pokoj. Kdežto, když si mě nikdo nevšímá a nemám co dělat, tak že začnu zlobit. Jako každé dítě. Večer otec chodil dost pozdě, protože tam bylo zvykem, že na oběd se šlo, to bylo asi 2 hodiny, otec chodil domů na oběd, pak zase odešel, takže chodil domů po 6., po 7. hodině, no, a to už já pomalu jsem se chystal spát. Byla ta večere společná a pak jsem šel spát. Takže otce jsem moc neužil, jenom o prázdninách. Otce jsem od rána do večera neviděl, jenom ráno chvíličku a večer chvíličku. Takhle to vypadalo, a poněvadž jsem buď byl ve škole, nebo předtím jsem chodil na vycházky, a to mě doprovázela babička, takže jsem byl většinou s babičkou. Utéct jsem nesměl, za to

jsem byl vždycky velmi kárán, když jsem utekl babičce a chodil jsem sám. No nic zajímavého. O mě pořád někdo pečoval. Teď jsou děti šťastné, ony si žijou, jak chtějí, můžou se zdekovat někde, aby rodiče neměli dohled. Já byl pořád pod kontrolou a moje matka byla taková policajtko nebo generál takový, všechno muselo být, jak u nás se to říká. A já jsem musel lhát, já jsem se učil tak dokonale lhát, protože já jsem nemohl říkat pravdu, protože jsem byl řezaný, pořád jsem dostával bití, že jsem něco provedl. Tak jsem to musel nějak, že jsem si vymýšlel. No, já jsem dosáhl takové dokonalosti ve lhaní, že jsem posléze zjistil, že to je daleko jednodušší mluvit pravdu, že to dá takovou práci, aby to neprasklo. Takový utilitární přístup ke lži: ono to dá moc práce. Takže z lenosti jsem přestal lhát.

I. Ch.: Který jste ročník?

L. H.: 1927. Já jsem se narodil v roce, kdy Heidegger publikoval *Sein und Zeit*.

I. Ch.: Myslíte, že to mělo na vás vliv?

L. H.: Myslím, že ne. Rozhodně ne tenkrát.

I. Ch.: Povídal jste mi, že jste později měl potíže najít práci, po studiu. To muselo ještě být v padesátých letech.

L. H.: Ano, ano, to bylo v roce třiapadesát. V prosinci dvaapadesát jsem končil studium.

I. Ch.: (houká sanitka) ... nezaměstnanost neexistovala.

L. H.: Tak samozřejmě, já jsem si myslel, že budu dělat nějakou slušnou práci.

I. Ch.: Ještě mi bylo řečeno, že po studiu, po škole, práce byla určovaná. Ne že si člověk hledal práci, ale že mu bylo něco navrženo.

L. H.: Ne. To bylo tak, že já jsem nemohl práci žádnou sehnat, to bylo na mně, a obrátil jsem se na úřady, které k tomu byly, aby pomáhaly, a ty mi navrhovaly takové věci, že to bylo absurdní. A navíc, i když jsem tam šel se představit atd., když posléze dostali nějaké posudky, tak mě nepřijali. Ne, to byl speciálně můj případ. Jinak tady nebyla nezaměstnanost. Šlo o to, že já jsem měl zájem třeba o práci v knihovně. No a tam mě nevzali, protože došel na mě špatný svazácký posudek z fakulty. Tak to byl ten důvod. Takže nakonec já jsem mohl jít stavět. Já jsem dělal pomocného zedníka, samozřejmě, takové věci jsem mohl.

I. Ch.: A to jste měl taky potíže, v té době, kdy jste hledal...

L. H.: Ano, neměl jsem peníze. Můj otec šel do penze někdy v jednačtyřicátém, nebo dokonce snad ve čtyřicátém, už si to přesně nepamatuju, a penzi sice neměl nejmenší, ale přece jenom, když já jsem ještě studoval, prostě bylo to trochu obtížné a já jsem se naučil velmi rychle se o sebe starat, že jsem dával kondice, čili na střední škole už od takové kvarty, kvinty už jsem dával kondice žákům z nižších tříd a přivydělával jsem si. No tak podobně to bylo, když jsem byl na vysoké škole. To čím dál je dražší záležitost, i když se neplatilo nic, tak přece jenom knihy, já jsem kupoval strašnou spoustu knih, no a tak

to jsem si na to musel vydělat. A tím pádem jsem si vydělával i v době nezaměstnanosti, třeba v tom dvaapadesátém jsem dělal korektury tlustého dvousvazkového latinsko-českého slovníku. Celou korekturu jsem prováděl, já nevím kolik to tenkrát, asi 3 nebo 4 tisíce, to bylo dost peněz tenkrát. To byl tak dvouměsíční i víc výdělek. Tak jsem si takhle vydělával. Dokonce jsem si vydělal, potom, když jsem byl tím zedníkem, tak jsem se dokonce oženil.

I. Ch.: To byla druhá etapa, kterou jste mi neprozradil. Kdy a jak jste poznal vaši manželku?

L. H.: No, tak já ji znal už několik let, protože ona patřila k takovému tomu potěru, víte co to je potěr?

I. Ch.: Ne.

L. H.: To jsou malé rybičky. Česky se říká potěr, vytřené rybičky. Brzy, co se vyklubou z těch vajíček. Tak my jsme říkali těm středoškolákům, když už my jsme byli vysokoškoláci, 1 rok nebo 2, tak těm středoškolákům jsme říkali potěr. Ty mrňousové. Tak ona chodila do těch mrňousů, do tzv. Akademické Ymky. To je organizace, která, něco jako v Anglii, já nevím, jak je to v Německu. Ve Francii je to tzv. FD a v Anglii tomu říkají SCM, Student Christian Movement, je to taková mezinárodní organizace studentská, křesťanská, a tady se to jmenovalo Akademická YMCA. Jmenovalo se to YMCA proto, protože ono to bylo v baráku, který patřil Ymce, to jest té americké, a 6. patro bylo vyhrazeno pro tu akademickou. No a tam se scházeli jednak středoškoláci, měli několik kroužků, a vysokoškoláci potom, taky několik kroužků. A tam nám chodil přednášet Patočka, když ho vyhodili z vysoké školy, z univerzity, tak dokud to ještě šlo. Pak zavřeli i nás, ale rok tam přednášel, vedl seminář atd. A tam mezi těmi mladšími se vyskytovala má potom budoucí žena. No a my jsme tam chodili jako starší občas jim něco říct nebo vést diskuse nebo něco takového. Takže tím pádem tam byl kontakt. Já jsem řadu let chodil s jiným děvčetem a pak jsme se nějak rozešli v souvislosti, vlastně to bylo v souvislosti, to ani nemá cenu tady povídat. Já jsem dostal, v zimě 1949–1950 jsem dostal encefalitidu. Tenkrát se ještě nevědělo, neříkalo se klíšťová. Bylo to špatně diagnostikováno, nebyl jsem řádně léčen, takže ten průběh byl daleko horší, než bylo nezbytné. Já jsem měl obrovské výpady paměti, já jsem si nevzpomínal na datum narození a takové věci. No a teď byl problém, jestli dostuduju, nebo ne. To děvče, s kterým jsem chodil, to bylo velmi chytré a zároveň mu záleželo na tom, abych já byl taky chytrý. No a teď, když jsem zblbnul a byly se mnou potíže, tak nějak jako, tak prostě tam byla napětí všelijaká. A to když člověk takhle zjistí, tak do života není pěkná perspektiva, že musí být vždycky při síle. Pro manželství je strašně důležité, aby když jeden zrovna je slabý, tak ten druhý ho musí podržet. Tak nějak z těchto důvodů jsme to přerušili a pak jsem si vyhlížel náhradu. No, a ženit jsem se nemohl, protože jednak jsme neměli kde bydlet a jednak jsem neměl peníze. Já jsem mohl být u rodičů samozřejmě, ještě dokonce když jsme se vzali, tak já jsem pak musel na dva roky na vojnu a žena pak bydlela zas u svých rodičů, ne u mých rodičů. Takže to bylo takové, neměli jsme kde bydlet. Bytová situace se od té doby zhoršuje. No a první dítě se nám narodilo ke konci mého...

I. Ch.: Ještě pořád jste mi neřekl, kdy jste se vzali.

L. H.: Vzali jsme se tři měsíce poté, co jsem dostal pevné zaměstnání jako pomocný zedník.

I. Ch.: V kterém roce to bylo?

L. H.: To bylo třiapadesát. To bylo půl roku po doktorátu. Byla to samozřejmě bláznivá věc od mé ženy, vzít si někoho, kdo je v takovéhle situaci. Já nevím, ona toho rozumu moc nepobrala, když si mě vzala. No, byli jsme oba šílení. Tak první dcera se nám narodila ke konci mé vojenské služby, tj. poslední měsíc mé vojenské služby, ne poslední, předposlední, v listopadu se narodila a já jsem se v prosinci vrátil. Tak to se narodila nejstarší a potom dost brzo za sebou, rok a půl, dva roky nejvíc jsou rozdíly. Já jsem chtěl jednak teda, já jsem chtěl pět dětí. Já byl jedináček, a to je to nejnešťastnější, co se člověku může stát, že je jedináček. Taky doporučuju přinejmenším dvojáčka. A moje žena chtěla 3 děti, já jsem chtěl 5 dětí, tak jsme zůstali při průměru. Ale ona taky byla jedináček, ona byla z rodiny, kde měli dva jedináčky. Ona má sestru o 18 let mladší. A to jsme žili ještě v poměrně malém bytě mých rodičů, měli jsme dva pokoje. Jenom když jsem byl na vojně, tak ona se vrátila a byla u své rodiny.

I. Ch.: Smím se zeptat, jak to bylo s organizováním...

L. H.: No jeden pokoj. My jsme měli jeden pokoj, moji rodiče měli taky jeden pokoj a kuchyň byla společná.

I. Ch.: A to jste se snášeli? Nebo vaše paní s vašimi rodiči?

L. H.: No, tak moje matka, jak jsem říkal, byla generál a moje žena jaksi, ta si nenechá moc líbit, ale trvá to dlouho, než vybouchne. Takže, no, byly problémy a musel jsem já zasahovat. Samozřejmě, že moje žena musí vědět, že stojím na její straně, a tudíž jsem byl ve sporu s matkou. To jsem byl už předtím, takže to nebylo nic nového, no, byl jsem nepodařený syn. Moje matka, když poprvé s otcem šli navštívit spolutchána, spolutchýni, rodiče mé ženy, tak moje matka tam řekla, že teda by si to měla jejich dcera rozmyslet, že jsem strašná potvora. Že prostě, že jsem nepodařený syn a že to se mnou bude mít těžké. Byla to pravda.

I. Ch.: Ale asi ne v tom smyslu, jak to myslela vaše matka.

L. H.: Tak ne, ale bylo to možná ještě horší. Vybrala si tedy opravdu osud. Kvůli mně ji nepustili na vysokou školu, kvůli mně ji vyhodili z práce, jediné kvůli ní já jsem seděl, samozřejmě to není pravda, ale to pořád říká, protože de facto to zavinila. Ale mě měli zavřít stejně, takže to byla náhoda. Ona v tom zafungovala. Já jí strašně ztížil život, skutečně. A dětem taky, to bohužel je daleko horší, protože ty si mě nevybraly. Ty do toho spadly.

I. Ch.: Říkal jste, že máte 4 dcery.

L. H.: Dcery, ano. Řekl bych, že všechny už jsou starší než vy. Všecky přes třicet.

I. Ch.: A už mají taky děti?

L. H.: No jó, 7 vnuků. Teď zas samí kluci, jenom jedna holka. Ta příroda je nevyrovnaná. A ta holka je nad všechny kluky. Teď jsou ještě tři mladší než ona, ale ty starší ona tak zkéruje, tak je má pod palcem, to je diriguje, když jsou pohromadě, každému řekne, co má dělat, oni skáčou. Tak to bude Amazonka.

I. Ch.: Jaké pro vás byly následky podpisu Charty 77?

L. H.: Já měl ty potíže už předtím. To bylo dobře, protože člověk si tak na to zvyká, že už mu to ani nepříjde, ty potíže. Následky byly poměrně malé proti jiným lidem. Mně neměli odkud vyhodit, protože já jsem už byl vyhozený několik let předtím. Tak především potíž začala hned v roce 1971, kdy mě zatkli a kdy jsem byl odsouzen na 9 měsíců. Takže vlastně mně už se pak nic nestalo. Mě jenom otravovali policajti. Když jsem byl zavřený, tak na 2 a 4 dni. Takže já si to všechno odbyl na začátku sedmdesátých let. Vyhodit mě neměli odkud, tak jenom nesměl jsem být tam, byl jsem topičem na Národní třídě, tam co je teď Deutsche Bank nebo co to tam je, dole, ten palác Dunaj, tak tam jsem topil. No, a nesměl jsem, tak mě vyhnali do Vysočan do nějakého, a tam jsem zas topil.

I. Ch.: Proč jste dostal těch devět měsíců?

L. H.: To bylo podezření, že jsem chystal trestný čin podvracení. To byl případ Tesařův, to bylo několik lidí odsouzeno asi na 8 let.

I. Ch.: Byl tam taky Šabata?

L. H.: Šabata do toho patřil, ale trošičku malinko dřív. To byl jiný případ v Brně. Tohleto bylo šíření, bylo to v Praze a bylo to šíření jakýchsi protistátních letáků, to bylo jen takové upozornění, že u nás není povinnost jít k volbám, že tedy se tomu může člověk vyhnout. Víc tam nebylo než informace. Nicméně teda řada lidí byla odsouzena k mnoha letům. Šabata a Battěk a Uhl atd., ti byli ještě předchozí velký proces.

I. Ch.: Ale taky kvůli těm letákům.

L. H.: Taky, ale to bylo ještě spojené s něčím dalším. A bylo to zvláštní, oni to rozdělili na několik procesů, nebyl to jeden velký proces dohromady, když to byly velké procesy, tak vždycky 5, 6 lidí, protože oni potřebovali demonstrovat, že všechny skupiny obyvatelstva mají čeho se bát. Takže třeba v našem případě nás vydělili od toho procesu s Tesařem, byl tam taky nějaký Müller z Brna atd., oddělili proto, že z toho chtěli udělat církevní skupinu. Vedoucí měl být farář, který byl o dost mladší než já, teď je farářem na Vinohradech. To je Jaromír Dus. Nikoliv ten, co potom zase jinak zlobil, Jan Dus. Tak ten byl označen jako vedoucí skupiny, a aby nás dostali dohromady, poněvadž jsme každý bydleli jinde v Praze, tak to udělali tak, že z toho udělali, aspoň jeden musel dostat podvracení, to jest ten prvohlavový paragraf, aby to šlo rovnou na městský soud, a tím pádem nás dostali dohromady. Tak skutečně on pak dostal 15 měsíců a já jenom 9 měsíců, a on si je musel odsedět, kdežto já, já jsem si je vlastně taky měl odsedět, jenomže onemocněl jsem, já měl potíže se žádama pořád, už od nějakého šedesátého roku, a požádal jsem o odklad. Ten sice mně nedali, ale jak jsem požádal o odklad o dva měsíce, a oni mi ho

nedali a počkal ten prokurátor ty dva měsíce, a pak mi to zamítl. Ale *de facto* to povolil. Prostě rozhodl až za ty dva měsíce. Takže jsem ten odklad dostal *de facto*. Jenomže jsem ho dostal a druhý nebo třetí den potom byla vyhlášena amnestie k únorovým událostem. Poněvadž mně nástup dali před Vánoci a teď moji přátelé, například ten Šimsa mně napsal hned korespondák otevřený, korespondenční lístek, kde říká, že by rád věděl, jestli se ta amnestie vztahuje ještě taky na někoho jiného kromě na mně. Na mně se vztahovala, ale na toho faráře už ne, protože ten měl tu vyšší, ten prvohlavový paragraf a bylo to podvracení. Já jsem měl jenom pobuřování. Takže tím se to na mně vztahovalo. Takže já jsem si odseděl jenom tu vazbu a pak tři měsíce jsem měl ještě dosedět, něco malinko přes, a to už teda jsem byl amnestován. Ovšem na dva roky s podmínkou, takže kdykoli to mohlo ještě zase spadnout. Takže to bylo v souvislosti vlastně s tím Tesařem. A já jsem byl odsouzen prostě proto, že si to někdo vymyslel, že musím být odsouzený. Já jsem skutečně nevzal jediný leták do ruky, já nevěděl, co je v nich, jenom v mé nepřítomnosti přinesl ten farář do našeho bytu něco a moje žena ještě s jedním přítelem, právníkem, to dali do obálek. A teď přijeli policajti, poněvadž to všechno bylo odposlouchávané, tak přijeli, když on už se loučil v předsíni a on měl několik obálek v kapse a moje žena několik obálek na stole. A za to já byl odsouzený na 9 měsíců. A já jsem se vůbec na tom nepodílel. Samozřejmě, že to byla ohromná příležitost, že jsem dělal teda cirkus při tom procesu a potom ještě navíc, jak jsem se odvolal, ještě to pokračovalo potom na Nejvyšším soudu, poněvadž instance byla Nejvyšší soud. Začalo to na městě. Ona to byla svým způsobem taková senzace. Já jsem si tam opravdu dovoloval různé věci, že ta prokurátorka Dojčárová z Nejvyššího soudu, ta prostě, přišel za mnou advokát a říkal, abych vyndal všechny věci z kapes a dal to ženě, poněvadž už tam chodí zřízenec, který nás chce odvézt rovnou do kriminálu. Přímo od soudu. Že už ani nás nepustí domů. Ona byla říčná přímo, prostě já jsem ji tam ničil. Skutečně teda, co jsem mohl, tak jsem ji ničil. A ona mně nechtěla dát slovo, tak jsem dělal poznámky a takové věci. Takže ona byla rozlíčená a teď advokát zase od někoho, kdo tam byl v místnosti, kde Dojčárová telefonovala a chtěla souhlas s tím, že nás nechá zatknout ihned na soudu, takže ji někdo zpražil telefonicky. Tohle nerozhoduje. Takže jako schlíplá odešla. Co jí kdo řekl, to nebylo slyšet, ale bylo slyšet, jak ona reaguje. Takže ten chlap zas odešel a já jsem si zas mohl vzít věci zpátky, ale už jsme byli přesvědčeni, že nás odvedou hned.

I. Ch.: A to jste neměl strach?

L. H.: Víte, to je tak. Je ohromná výhoda mít manželku policajtku. Promiňte, matku. Já byl tak vytrénovaný, že ve chvíli, kdy jsem byl pod tlakem...

I. Ch.: Jo, tak to měla být vaše matka?

L. H.: Jistě. Já jsem jí vděčnej, já jsem jí velice vděčnej. Já vám to takhle říkám, ale já opravdu, já jsem v životě nebyl v takovém stresu jako doma v rodině. Prostě to je hra. Já jsem věděl, kam se hrabou ti policajti na mě. Takže mně stačí, já se do ničeho nehrnu. Ale ve chvíli, kdy je na mě útok, tak já prostě neznám bráchu a já bojuju jak lev. A spíš hubou samozřejmě, ale prostě mně to nedá. Já jsem ji musel shazovat. A ona byla z toho zničená. To se jí nestalo vůbec v její kariéře. Takže já jsem si vysloužil ten

tvrdý trest. A něco podobného, ne tak zle, jsem udělal už na tom začátku. Já jsem prostě na sebe vzal vinu. Ale to jsme byli domluvení s advokátem, protože on mě chtěl hájit svým způsobem. Já jsem říkal, tak podívej, my jsme se znali ze Společnosti pro lidská práva, tak jsem mu říkal, podívejte, znáte mě, co já dělám, já jsem se postavil Wichterlemu na zadní, on byl předseda a já byl člen výboru, a on prostě tam říkal blbiny, tak jsem mu řekl, že to jsou blbiny. On už věděl, co se ode mě dá čekat. Já jsem mu říkal, bude to tak, jak říkám já. Vy jste tady prostě od toho, abyste znal ty paragrafy. Ale dělat to budu já. A on skutečně to vzal na vědomí a nepodrazil mě. Prostě respektoval, jenom byl opatrný sám, aby do toho nespádl, ale nechal mě. A v podstatě výsledek byl ten, moje žena, která vlastně to připravovala tam s tím kolegou, tak dostala podmíněný trest, ten kolega dostal podmíněný trest a já dostal natvrdo. Ačkoliv jsem nedělal nic. To byl ten smysl. A policajti na to šli zčásti nebo ten soud taky, protože co by dělali se čtyřmi dětmi. Vždyť potřebovali, aby žena zůstala doma. Oni nechtěli zavřít ji, oni chtěli zavřít mě. A já jim vyhověl.

I. Ch.: Vaše žena byla taky v disentu?

L. H.: Ona se vlastně nikdy oficiálně ničeho neúčastnila. Ona nepodepsala Chartu, a přitom té práce asi udělala víc než já, fakticky. A to bylo čistě proto, že někdo musel s těmi dětmi být pohromadě. A kdyby bylo prasklo ještě něco, já bych zase to bral na sebe. Poněvadž já jsem zbytný. Otec je vždycky zbytný v rodině. Bez otce rodina funguje. Ale bez matky ne. Ledaže by se otec přeskolil na matku. To já jsem neměl chuť. To je daleko příjemnější být v kriminále, tam je klid. Mně tam nic nechybělo. Totiž pro mnoho lidí je vězení něco, co strašně zastrašuje, odstrašuje. Ale to je proto, že tam nikdy nebyli. Ale ve skutečnosti, když člověk tam je a ví, že za nic, to je ohromná morální pozice.

I. Ch.: Jaký tam je ten denní řád?

L. H.: No, je to příšerná věc svým způsobem pro každého, kdo není intelektuál. Obyčejný člověk, když se tam dostane, tak je naprosto zničený. My jsme tam byli tři na cele 2×3 m. To jest 6 čtverečních metrů, z čehož skoro jeden metr je ten francouzský záchod a další metr jsou štrozoky, takové čtverce na sebe naskládané, ty se každý den rozkládají na zem. Teď je to lepší, tehdy to bylo prostě příšerné. Špinavé, smradlavé, buď zima a netopí, nebo to strašně topí a nemůžete větrat. To jsem dělal furt potíže, to jsem furt chtěl a oni vždycky udělali ten opak. Vždycky, když bylo vedro, tak jsem říkal, není možné, takhle tady nemůžeme být, a byla zima. Tak zas, není možné, tady nemůžeme být, psal jsem stížnosti. Nakonec se otrávil oni. Protože já neměl co dělat, já jsem vymýšlel potíže, pochopitelně. Nejdřív na mě nasadili jednoho hochu, tak jsem ho odhalil a museli nás rozsadit, protože on si vymýšlel, mně bylo jasné, že si vymýšlí, tak jsem prostě ho chytil vždycky za slovo a napsal jsem ženě, že má jít tam a tam, kde on říkal, že bydlí atd. No ukázalo se, že tam vůbec není barák atd. A než mi to žena zas napsala, tak už to vyšetřovali, tak nás rozsadili. To bylo úplně evidentní, naprosto jasné. A pak, to bylo krásné, bylo to až nahoře, bylo tam světlo, velká místnost, byli jsme dva. To bylo skvělé. Ale to bylo jenom z tohoto důvodu. A pak do té mrňavé, 3×2 m, tři jsme tam byli a byl tam jeden takový chlapík, notorický alkoholik, který zároveň se léčil a zapíjel to pivem, to léčivo, ten antabus nebo co mu to dávali. A prostě

se z toho mírně pomátl. A na Smíchově přibližně v této době, kolem tanku, jestli se pamatujete, byl tam tank, tak kolem toho byl takový kruh, kde byly tulipány. A on je všecy porval, potrhal, vytrhal, vožralej, chytli ho u toho, tak tam byl s námi. Člověk naprosto nešťastný, který nevěděl, co tam má dělat, do čeho píchnout, prostě něco hrozného. Ten tam trpěl jako zvíře. Intelektuál, ten si poradí sám se sebou. Já nepotřebuju nikoho, já byl nejradši, když mě dali do samoty, tam mě nikdo neotravoval. Ti obyčejní lidé, mladí zejména, si strašně stěžovali a pořád chtěli, aby dostávali nějakou práci, aby je dali do kuchyně nebo někam a aby už je proboha odsoudili a poslali na nějaký výkon trestu. Tam to už je život nějaký, tadyhle zavřený jak opice v kleci. Tak já jsem nezažil vůbec pořádný kriminál. Já byl jenom v té vazbě. Když jsem někdy něco řekl, tak Havel vždycky říkal, no tyhle měsíčkáři. Já dostal jen 9 měsíců, a on dostal 5 let. Vždyť já tam vlastně mezi ně nepatřím vůbec.

I. Ch.: Když jste se vrátil, byl jste v nějakých skupinách, kromě těch seminářů?

L. H.: Já jsem prakticky se ničeho nezúčastňoval, ono taky to souviselo s tím, já byl zaměstnán v té době v Památníku národního písemnictví a tam jsem vlastně chodil, to byla krásná doba, těsně předtím, než mě zavřeli, protože tam byla výstava japonského umění, japonských miniatur. A bylo to v tom bývalém kostelíku sv. Rocha, který předělali na výstaviště, to tam dodneska je, na Strahově, na Strahovském náměstí, kousek jako vzadu za tím kostelem. A mojí povinností bylo v 5 hodin odpoledne tam nastoupit, kdy končila výstava, všechno se zavřelo, já jsem se tam zamkl, úředně jsem tam měl kavalec, na který jsem si mohl lehnout, a musel jsem tam být do rána do 9 hodin. Čili od 5 až do 9 do rána. To byly nádherné hodiny, kdy já měl placen spánek. Já jsem se tam vyspal, a přitom to bylo zaměstnání. Samozřejmě, kdyby se něco stalo, tak musel jsem vstát a dávat pozor. Já vlastně hlídal tímto způsobem a oficiálně jsem spal, protože mně tam dali, měl jsem tam rádio, vzal jsem si tam knihy, četl jsem a ještě jsem se u toho vyspal. To bylo krásné. Normálně to ale znamenalo noční hlídač, já byl noční vrátný, a to znamená, já jsem musel, několikrát za noc jsem musel obejít celý ten strahovský klášter, všechny ty knihovny, rozsvítit, podívat se, zjistit, že je všechno v pořádku, těch klíčů, těch dveří, co tam bylo, to prostě jsem všechno musel prolézt, takže tam vlastně na spánek nebyl čas. To znamená, já to musel dospat doma. Já jsem se nemohl ničeho zúčastnit. Já jsem někdy spát musel. Tam jsem v noci mohl, ty chvíle, kdy jsem měl třeba hodinu nebo půldruhé hodiny volno mezi tím obcházením, vždycky jsem musel natáhnout, že jsem to obešel, aby byla evidence, do takového pruhu papíru, to vždycky udělalo takovou díru a tím to, že jsem to obešel. To byla kontrola. Tak pochopitelně jsem neměl možnost se ve dne ještě něčeho účastnit. Tohle bylo krásné, těsně předtím, než mě zavřeli, to bylo skvělé. Já jsem přišel domů vyspalý, hromadu práce jsem udělal, měl jsem vlastně celý den. A to bylo po dobu té výstavy, a ještě navíc ne po celou tu dobu, protože mě mezitím zavřeli. Potom přišli nejdřív studenti teologie ke mně, já jsem jako externista přednášel dálkařům na teologické fakultě v roce 1968–1969. A ti přišli, že by je zajímalo, kdybych ještě vykládal dál. Pak přišla ještě nějaká jiná skupina, tak já jsem měl 3, 4 takové skupiny týdně. Tak jsme to dělali vždycky tak nějak, abych mohl skončit a odjet do práce nebo naopak dopoledne, většinou to bylo až odpoledne. Mě to bavilo, protože vlastně oni mi dávali úkoly.

I. Ch.: Vaše dcery se toho taky účastnily?

L. H.: Až později, když byly starší. Já jsem s tím začal hned, ještě vlastně než mě zavřeli, a potom, když se ukázalo, že celkem vzato žádné potíže nejsou, tak jsem to dělal vlastně po krátké době, potom, co mě pustili, tak jsem to začal dělat znova. Já měl dojem, že to děláme velmi opatrně a že policajti o tom nevědí, a pak se ukázalo, že všechno věděli, nicméně tedy nezatrhli nic, takže celou tu dobu vlastně (konec strany) ... trochu problematické, protože jsem měl pořád policajty za dveřmi atd. takže než jsme si na to zvykli a než jsme zjistili, co to obnáší, co můžeme, tak trochu byl klid. A potom přišel Tomin s tím nápadem pozvat zahraniční přednášející a teď zároveň o tom poskytoval interview do ciziny, takže ti policajti, i když by nechtěli, oni chtěli, ale i kdyby nechtěli, tak ho museli nějakým způsobem mu to znemožnit. No, a teď řada těch jeho studentů přešla ke mně, řada mých zůstala, já jsem všechny informoval, že teď to bude těžké, takže doporučuju, aby chodil jenom ten, kdo nemá co ztratit, a pak přišli někteří noví, já jsem nikoho nevyhazoval, nikdy jsem nevěděl, jestli tam nejsou nějakí nastrčení a byli jistě, no a celkem proč ne, to nebylo nic proti ničemu, já jsem tam vykládal filosofické věci.

I. Ch.: Vnímali jste se vy jako ten, kdo nemá co ztratit?

L. H.: Ale já jsem neměl co ztratit.

I. Ch.: Ale to není zcela pravda.

L. H.: No tak dobře, mohli mě zavřít. Jako Havla zavřeli. To je pravda. Ale jinak, já neměl co ztratit.

I. Ch.: A vaše děti?

L. H.: To je horší. Choval jsem se neodpovědně vůči dětem. To jistě. Ty se nedostaly na školu, ale to už předtím zas. Jenom omylem unikla jedna dcera, která po dokončení školy mohla jít na gympl a udělat si maturu. Protože ony byly brzo, skoro rok od sebe, takže my jsme jednu podrželi, druhou postrčili a ony chodily spolu do školy. A nějak policajtům to uniklo, takže oni dávali pozor na to, aby znemožnili studium té starší, a že ta mladší, o rok mladší, že byla v té třídě, nějak to uniklo pozornosti. Takže ta potom šla studovat. Ta jediná teda má maturu normálně, kdežto všechny ostatní si ji až po letech dodělávaly dálkově, a ta jediná potom také s jakýmsi zdržením tříletým nebo čtyřletým dokonce, tak dálkově vystudovala přírodovědeckou fakultu. Stejně je jí to pendrek platné, protože teď je mimo Prahu a pěstuje kaktusy, poněvadž něco chce dělat, má malé dítě. Začala dělat genový inženýrství. Začala dělat ve výzkumném ústavu a pak se vdala a dítě, a to je konec vědecké práce. Navíc je to cvok úplný. To je šílenec, naprostý šílenec. Teď týden byla s mou ženou v Písku.

I. Ch.: Jak se to projevuje?

L. H.: To je posedlost. Za prvé, nedostanete se ke slovu, ona furt žvaní. To je u ženské hrůza. Furt kecá, furt kecá. A teď s tím malým. Ona na jednu stranu na něj řve a na druhou stranu mu dovoluje věci, které nemá dělat. No, prostě všechno je to vzhůru nohama.

I. Ch.: Proč jste tu Chartu vlastně podepsal?

L. H.: Protože za mnou přijel Havel s Němcem, odebrali jsme se do koupelny, nechali jsme téct vodu a oni mi vyložili, o co jde. Načež já jsem jim říkal, ale poslyšte, tam musí být ocitovaný přece ten nově ratifikovaný pakt o lidských právech, tak jsem jim to dal, oni to neměli, neznali, tak jsem jim to dal, za druhé jsem říkal, vždyť už i v rozhlase o tom mluvili, tak jsem dal Vaškovi Havlovi nahrávku na magnetofonu z rádia o tom, všechno mu to sebrali policajti pak. Takže už jsem to neviděl. Prezident doteďka mně dluží kazetu. Prostě jsem se na tom podílel a vůbec jako nepadalo v úvahu, že bych to nepodepsal. Ještě jsem radil, jak to vylepšit.

I. Ch.: Neměl jste obavy z důsledků?

L. H.: No samozřejmě každý věděl, že pěkně teda šlápnem na kuří oko tomuto režimu, to každý věděl. Ale byl nejvyšší čas. Já jsem se v tom kriminále, tenkrát v tom jednasedmdesátém, já jsem se cítil konečně na správném místě. Člověk neví, jak protestovat, co udělat. Najednou nedělá nic a protestuje tím, že sedí. To je nádhera přímo. Tak jsem si to třeba měl chuť zopakovat. To ne, to vůbec nepadalo v úvahu. Já jsem neměl co ztratit. Já naopak jsem to některým lidem rozmlouval. Já mám přítele, který byl shodou okolností taky vyšetřovaný kvůli tomu, co jsme tenkrát seděli, je to fyzik, ten byl ještě v akademickém ústavu, a on to podepsal a vyhodili ho. Ten měl co ztratit. Navíc teda, má to ještě komplikované, ještě že jsem neřekl jeho jméno. On to nepodepsal, nýbrž podepsal to jiný můj přítel, za něj. Teď policajti ho začali vyšetřovat a on řekl, že to podepsal. Víte, co to je? Fakticky to nepodepsal, ale prostě kdyby řekl, že ne, tak jednak sám si plivne do ksichtu a za druhé ještě to shodí na někoho. Tak se k tomu přiznal, i když to neudělal, a vyletěl za to z akademického ústavu. To je jiná. To je heroj. Ale já, to byla jenom logika. Co jsem mohl dělat? Přece jsem nemohl najednou být někým jiným. Zlobím 20 let, a najednou budu hodný.

I. Ch.: Měla Charta nějaké následky pro váš život?

L. H.: To ano. Já jsem se stal slavným. Jinak bych nikdy nebyl. No jistěže ne.

I. Ch.: Už předtím...

L. H.: Ale no jo, ale to není sláva. To má pár takových lidí, ale to, že o vás píšou noviny ve světě, to je jenom kvůli takovéhle blbině. Nikdy kvůli, že bych napsal nějakou filosofickou práci a ta vzbudila zájem, ne. Politika, to je to, na co všichni čekali. A zejména když tady někdo něco řekne proti režimu a tak. Už je to tak. To je taky důvod, proč jsem nešel do politiky. To je prostě jenom, že se člověk zviditelní. Ale fakticky něco udělat nemůže v té politice. To by se musel připravovat odmalička a všechno mít v palci. A pro tak staré lidi, tak to znamenalo furt jenom se hádat s těmi mladšími, kteří mají širší lokty a dělají větší blbosti, teď se předhánět s nimi. To ne, opravdu jako, to bylo naprosto jasné, že se nedá nic takového dělat. Anebo by se člověk musel tomu věnovat na plné pecky a chtít být nejlepší v té politice. A mě ta politika nebaví.

I. Ch.: Říkáte, že jste vůbec neměl strach?

L. H.: Ne, já jsem měl jenom strach, když mě zatkli a nevěděl jsem, co udělají s mou ženou. Poněvadž jsem měl strach, co bude s dětmi. Ono to vypadalo, že ji odvezou taky, taky odvezli a celou noc byla pryč a děti byly samy doma celou tu noc.

I. Ch.: Kolik jim tenkrát bylo?

L. H.: Nejstarší bylo 8. Nejmladší byly 4. Doufám, že nekecám. Počkejte, to se dá spočítat. Tak ta nejmladší se narodila 1960, to kecám, byly starší. 10 let bylo té nejmladší a 14 té nejstarší. Tak to teda opravdu jsem byl nervózní, musím říct. Zejména také jsem byl nevyspalý, protože celou noc byl jeden výslech za druhým, nenechali mě vůbec vyspat a celý den potom další pokračovali, takže teda jako to byl tlak dost velký. A pokud jde o strach, to byla v pravém slova smyslu, já mám, nejlepší je vždycky, já se rozvztekám a přestanu mít strach. To je nejlepší věc, co se dá dělat. Ale pořád jsem měl ty obavy, co bude s dětmi. Teprve když jsem se dozvěděl, že žena...

I. Ch.: Jak jste se to dozvěděl?

L. H.: Řekl mi to jeden vyšetřovatel. Pochopitelně jsem nevěděl, jestli mu můžu věřit. A byla to pravda kupodivu. Mezi nima jsou taky slušnější a méně slušní. Možná, že to taky řekl, že jsem byl příliš agresivní, a on mě chtěl uklidnit. Poněvadž já jsem to naznačil. On mě začal okřikovat a já říkám, prosím vás, co si to dovoluujete, já nevím, co je s mou rodinou a vy mě budete... Takže možná z tohoto důvodu taky, ale každopádně nemusel mi to říkat.

I. Ch.: Říkal jste, že jste chodil brzy spát a vstával jste ve 4, abyste mohl pracovat. Jak vypadal ten byt, když jste mohl jít spát brzo, aby vás děti nerušily?

L. H.: To máte tak. Když se měla narodit poslední dcera, to žila ještě má matka, otec už zemřel a my jsme měli dvoupokojový byt a bylo nás tam 6 plus dítě, které bylo na cestě. Tak to už bylo nesnesitelné přímo. To jsem ještě nevstával tak brzo ráno a nemohl jsem pracovat, tam nebylo kde. Všecko bylo pohromadě atd. Chtěli jsme vyměnit byt a moje matka odmítla se stěhovat kamkoli jinam než v té části Vinohrad, kde jsme bydleli. Jenom do nejbližšího okolí. To byl trošku problém, nicméně jsme prohlíželi inzeráty a vývěsky a najednou přišel nějaký chlap přímo z národního výboru, že navrhuje, že náš byt by se hodil do čtyřsměny. To jest čtyři byty se vyměnily a my jsme měli dostat třípokojový byt jakýsi. Potom z toho nějak sešlo, to ten chlapík z národního výboru nám ještě řekl, že bohužel se to nedaří a není to možné, protože ten byt, do kterého se měl odstěhovat, že dostane nějaký poslanec. A ještě udělal takovou poznámku, a to jsou tři lidi. A ten dostane ten velký byt, ten největší byt, který v té směně byl. A to poslanec Národního shromáždění, to byl nějaký poslanec národního výboru. Můj tchán, otec mé ženy, byl národní socialista, který z velkého leknutí podepsal vstup do komunistické strany po únoru. Byl v bance zaměstnaný léta, ještě za první republiky, a teď oni je tlačili do té partaje a on ze strachu do toho vstoupil. Nikdy to nebral vážně, ale on byl takový žoviální a s každým se domluvil, zejména s takovými starými komunistkami babami se dobře... A teď on to řekl jedné své známé, která seděla na národním výboru v tom nejvyšším orgánu, že to má dostat nějaký poslanec. On jí to řekl jako komunista

komunistce. Načež ona si na to skutečně posvítla a zjistilo se, že to tak je, ona tam udělala šílený cambus, co to má znamenat, tady je rodina sedmičlenná, a ta nemůže dostat byt, a tady to má dostat tříčlenná rodina nějakého poslance? Takhle si představujete komunismus? To byla baba, která byla v partaji ještě před válkou. No, tak výsledek byl ten, začalo to tím, že jsem zašel k té jedné paní, kam jsme se teda neměli původně stěhovat, šel jsem se jí zeptat, jestli by to s náma, poněvadž to bylo ve stejném bloku, dokonce ve stejném bloku domů, jestli by si to s námi nechtěla vyměnit. Ona otevřela, byla celá uplakaná, poněvadž právě dostala výměr, soudní výpověď z toho bytu. A přisoudili jí, kam se musí vystěhovat, ona se tam šla podívat a ona to byla hrozná špeluňka. Tak já jsem jí navrhl, jestli si to nechce vyměnit s námi. Ať se jde podívat. A ten náš byt byl daleko lepší než ten, do kterého jí posílali. Taky byli tři lidi, ona, manžel zemřel už, a dva synové, starší, už vydělávali. Tak tuto dvojsměnu na národním výboru schválili, protože ta ženská do toho vlítla, takže my jsme dostali třípokojový byt, kde ovšem byly dost velké místnosti. Takže jsme se tam krásně dostali, matka měla jeden pokoj a my všichni dohromady jsme měli dva pokoje. A zase kuchyň byla společná. Tam jsme byli dva roky, matka zemřela. A tam už to bylo možné, že jsem vstával brzo, poněvadž jsem ležel někde v místnosti v klidu. Tam jsem si to taky zavedl. Já jsem taky měl potíže se zádama, takže jsem měl potvrzení od lékaře, že můžu chodit do práce později, že ráno se těžko rozhýbávám, což byla pravda. Mohl jsem vstávat dřív a rozhýbávat se a nemusel jsem přijít pozdě. Já toho využil, toho doporučení, že jsem vstával velmi brzo a rozhýbával jsem se, takže jsem šel někdy od 8, od půl deváté jsem šel do práce, a od 4 jsem pracoval jenom pro sebe. Čili to nejčerstvější období, kdy člověk měl úplný klid. Ne všichni, ale já jsem měl ráno nejjasnější hlavu, takhle jsem to dělal léta.

I. Ch.: Vaší ženě to nevadilo?

L. H.: Moje manželka, to právě byl nesmysl, že si mě vzala, ona pak to musela snášet. A ona prostě, dokud nebyla zaměstnaná, tak to nebyl problém. Horší to bylo, když začala být zaměstnaná, děti už byly trochu větší, takže musela se o ně trochu postarat, já jsem pak taky někdy se musel postarat.

I. Ch.: Chtěla jsem se zeptat, kdy jste byl tatínkem?

L. H.: To byste se musela zeptat mé ženy, moc ne. Jenom teda na dovolené a tak. V neděli samozřejmě, to jsme vždycky celá horda vyrazili, to si žena odpočinula, zůstala doma, říkala: udělám tohle a tohle a teď se nás zbavila. A já se 4 holkama jsme vyrazili za Prahu, teď jsme slézali vrchy a chodili lesy, to jako jo.

I. Ch.: Plínky jste taky nikdy nepral?

L. H.: Ne, toho jsem se nedotkl. Když bylo nejhuř, tak samozřejmě. Třeba se stalo, že se měla narodit další a žena byla v porodnici, já se musel starat o dvě nebo tři děti, taky nebylo zbylí. Tak jsem je rozvezl po mateřských školách, dvě jsem dal do týdenních, jednu jsem nemohl jinak udat než jenom do denní, takže tu jsem každý den bral zpátky. Opravdu jsem ženě moc nepomáhal, to tedy ne. Nejhorší bylo, když potom mě vyrazili a já jsem skoro nic nevydělával, já jsem v tom Památníku národního písemnictví jsem

měl smlouvu jenom na poloviční pracovní dobu, jenže tam byli takoví dědouškové, kteří pořád byli nemocní, takže většinou jsem plnou, a i když jsem měl plnou, tak jsem bral 800 korun měsíčně. Což bylo víc než dneska, ale bylo to strašně málo. Takže vydělávala moje žena na celou rodinu. I na mě vlastně, ani sám jsem z toho nemohl být živ. To byl trochu problém. A vlastně bych býval měl dělat zase ty korektury a takové věci. Ale mně se nechtělo, prostě dělal jsem tu filosofii a teď... Ale to trvalo pár let, ale s Chartou se to pronikavě změnilo, poněvadž v tu ránu prostě přicházeli cizinci a vždycky něco přinesli, šaty, knihy, tu a tam i peníze, ale většinou to byly takové, nebo kafe, nebo když nebyly tady banány, vždycky nakoupili někde a přivezli. Takže potom už to bylo lepší. Když se člověk stane slavný, tak vždycky je někdo, kdo se chce jako... Do té doby, do toho šestasedmdesátého roku, to byl teda problém. Musím říct, že velký rozdíl padesátých a sedmdesátých let je, že když mě zavřeli, tak třeba herci Vinohradského divadla pravidelně posílali 400 nebo 500 korun měsíčně, vždycky přišel herec až do bytu a dal to ženě. Celou dobu, co jsem byl zavřený. Já to netušil, poněvadž to k nám nosil herec, který byl v partaji a který byl známý jako takový aktivista komunistický. Tak prostě já nevěděl, co se děje. Já přišel domů a byl jsem 2 hodiny doma, najednou někdo zazvoní, já šel otevřít, ten herec tam a říká, vy jste doma? Já jsem tady přinesl, já jsem se na to podíval, to už nebude potřeba, na shledanou. Pak žena říkala, já jsem myslel, že je nasazený, poněvadž já věděl, o koho jde. Ihned jsem ho poznal. Pak žena říkala, že sem chodí každý měsíc. Pětkrát, to už přišel po šesté. To jenom říkám, jak byla jiná atmosféra. V padesátých letech, když někoho zavřeli, tak s rodinou nikdo nemluvil, protože se nevědělo, co z toho bude. Teď byla situace úplně jiná. Prachy nosili z mého bývalého zaměstnání, co jsem odešel v osmašedesátém. Jsem byl v lékařském ústavu nějakém a tam prostě lidi na mě vzpomínali, a jak se dověděli, že jsem zavřený, tak posílali taky. Třeba králíky. Tam se občas očkovali králíci a byly dvě skupiny. Kontrolní skupina je neinfikovaná a pak se může konzumovat. To se nikomu neříká a oni vždycky vzali králíka a přinesli. Takže skutečně teda dalo se to přečkat. Skoro spíš důležitější než ten králík bylo, že si vzpomněli. Ta morální podpora je vždycky daleko důležitější než...

I. Ch.: Myslíte, že Charta měla nějaký význam?

L. H.: Pro nás určitě. To je ohromná věc, když má člověk dojem, že udělal něco, co měl. To je strašně důležité. Tak se nějak napřímí, narovná se. Jestli to mělo nějaký další význam, no. Samotná Charta jako symbol, že tady někdo konečně něco, pár lidí, ne jeden, dva, že tady prostě pár lidí se za něco veme, 200 lidí. Někteří lidé měli dojem, tak přece není všechno ztracené, přece to není na věčné časy, ale to je strašně malý vliv. To trvá chvíli a potom zas už, z toho se nedá žít. Z toho jsme mohli žít my, kteří jsme byli v tom. Ale pro ty ostatní to byla zprávička, která za chvíli, naštěstí ten nesmyslný blázinec, který rozpoutaly naše noviny a vůbec rádio atd., že pořád se o nás něco a teď na nás házeli všechno, takže nás udržovali teda v paměti lidí. Lidi by na to zapomněli, během týdne by nevěděli nic, ale furt se jim to připomínalo, teď byla Anticharta a všelijaká prohlášení. Snad to na to povědomí lidí nějaký vliv, ale reálný vliv já si myslím, že neměla. Ten jediný vliv pořádný, který to trvale mělo, že to, co jsme psali,

říkali, eventuálně dělali, to bylo málo, že ihned hlásili z ciziny a lidi hodně poslouchali Svobodku, Londýn, takže v tom smyslu teda pořád byl dojem, že někdo něco dělá.

I. Ch.: Měl jste tenkrát dojem, že se dá něco do pohybu?

L. H.: Ne, já jsem byl přesvědčen, osobně jsem byl přesvědčen, že to bude trvat velmi dlouho, já jsem myslel, že nejmíň tak o 10, o 15 let, že se to ještě protáhne. A vzal jsem na vědomí, že mě se to už nebude týkat, že se toho nedožiju. To byl můj odhad. A to proto, poněvadž bylo jasné, že v Sovětském svazu se leccos hýbe, a tady vůbec nic. Takže jsem si říkal, my jsme v tom osmašedesátém se vyčerpali, nikdo už nic nechce pořádně dělat, a navíc se ukázalo, že vlastně to bylo tady nejnebezpečnější, že bylo nejobtížnější pacifikovat právě Československo, protože nebylo před světem možno to udělat tak drastickým způsobem, jako se to udělalo v Maďarsku. Tam se mohlo tvrdit, že to byli fašisti, tady to nemohl nikdo tvrdit. Tedy že budou na nás i do budoucna dávat daleko větší pozor než na Polsko, kde to už to daleko se to. Tam už každý jezdil do ciziny bez potíží, a dokonce Poláci, Jaruzelski rád viděl, když odjeli ty lidi, co musel zavírat, tak když odjeli do ciziny, tak aspoň měl pokoj. Tady to bylo neprodyšně všechno uzavřené. Poláci pořád tam měli nějaké ty tiskací přístroje, tam tiskli všelijaké letáky a knížky, tady prostě stačil ormig a už byl člověk zavřený. Tak já myslel, že tady to vydrží asi nejdéle.

I. Ch.: Byl jste v cizině, možná v osmašedesátém?

L. H.: Ne, já jsem v osmašedesátém neměl čas vyjet. Moji přátelé odjeli, zvali mě, abych s nimi byl a cestovali po Evropě, já jsem měl dojem, že prostě nemám čas. Potom teda samozřejmě po té invazi jsem mohl odjet, emigrovat, ale to mě ani nenapadlo.

I. Ch.: Bylo vám to nabídnuto?

L. H.: No ne, to mohl každý. Poněvadž v těch prvních týdnech (přerušení) ... hranice byly nestřežené, dokonce všichni ti lidé, kteří normálně předtím třeba i stříleli atd., když někdo chtěl přejít, tak teď to otevřeli a přáli šťastnou cestu atd., prostě to byla reakce na tu invazi. My jsme zas naopak, moje žena konkrétně psala jednomu známému, který odjel s celou rodinou, že se mají vrátit, aby se vrátili a potom teda jako, bylo to trochu jako špatné svědomí, že se dostali do stejných potíží jako my a vlastně naší vinou. To je taková jako... Ale já jsem nikdy neměl dojem, že by bylo nějaké řešení emigrovat. Prostě ta myšlenka mě napadla po Únoru, to dokonce jsme byli taková skupina, chtěli jsme utéct po Únoru, jako studenti, a šli jsme za jedním kantorem a zeptali jsme se ho, co tomu říká, a on nám to rozmluvil. A od té doby teda já jsem neměl důvod, proč, jednou jsem si to nechal rozmluvit, tak od té doby jsem neměl, nemám rád revidovat věci. Už jednou jsem revidoval, chtěl jsem odjet, pak jsem to revidoval, že neodjedu, a tím to pro mě hasne. V životě přece nemůžu pořád revidovat, že jednou pojedu, jednou nepojedu. Jednou se člověk rozhodne a má to vzít na sebe. Takže to mně nepadlo vůbec a moje žena, na tom taky záleží samozřejmě, kdyby moje žena mermomocí chtěla se odstěhovat, tak co bych mohl dělat, tak bych se asi taky vystěhoval, kvůli tomu bych se nerozváděl, ale nechtěla, tak že to bylo poměrně

hladké. Potom už samozřejmě nebylo možné vůbec, ani do NDR nás nepustili. V šedesátých letech jsem aspoň mohl jezdit do NDR. Potom už vůbec nikam.

I. Ch.: Jak se změnil váš svět po osmdesátém devátém?

L. H.: No, když přeskočím tu takovou nevyjasněnou dobu těch začátků, kdy ještě naše hlavy byly plné iluzí, tak musím říct, že celá ta, mně se strašně zlepšila moje společenská a finanční situace. Ale já jsem celý život nebyl tak zklamaný jako teď. Společnost, v které žijeme, je tak šíleně bezperspektivní, že to na člověku leží jak kámen. Víte, když vzpomínám na šedesátá léta, kdy každý den, každý týden jsme si všímali drobností, četli jsme noviny a teď, kdo co řekl. A támhle, jeden stranický tajemník řekl tohle, támhle, a teď najednou bylo vidět postupně, kam to jde. Každý den. Ono se skoro nic nehýbalo. Ty změny, které teď tady máme, no to se nedá srovnat. To jsou obrovské změny. Když člověk podívá se, jak vypadá Praha, jak vypadala 40 let, zašlá a zašmouzaná, teď tady máme nové fasády, některá města na venkově, no to je radost se podívat, to úplně svítí. Je to krásné všechno, ale šíleně bezperspektivní společnost. My napodobujeme západní, a ta je prostě v koncích, ta je v krizi. A my napodobujeme tuto krizi. To je jedna věc. To není žádná perspektivní společnost. Tady nikdo nemá naději, jenom soukromou, že si pomůže v nějakém tom. Ale celkově žijeme v takovém vakuu jakoby. A teď navíc, politická situace mezinárodní je hrozná. Co se děje na Východě, my nevíme, co z toho bude. To je situace jako v třicátých letech.

I. Ch.: Myslíte, že v těch sedmdesátých, osmdesátých, jaká tam byla naděje?

L. H.: Tam byla naděje, že dlouhodobě to takhle dál nejde. Kdežto tadyhle, že to je dlouhodobě ke katastrofě (houká sanitka) té společnosti, která se žene za nesmysly a nechce myslet, kam jde.

I. Ch.: Proto jsou tady takoví lidé jako vy?

L. H.: Jenže jaksi to je dlouhodobá záležitost. Není možno, abych vylez na Letnou nebo k Melantrichu na Václavák a teď řekl a oslovil lidi a oni řvali hurá. Dneska to nemá váhu. Slovo nemá váhu. Anebo my nemáme to pravé slovo.

I. Ch.: A změnila se vaše konkrétní pracovní situace?

L. H.: Já sám jsem si chtěl dokázat, že jsem byl schopen vysokoškolské kariéry, kdyby mně pustili k tomu, tak jsem si vzal 2 fakulty a přednáším 20 hodin týdně, abych zjistil, že ještě jako starý člověk to můžu dělat. Úplně jsem z toho vyplivnutý, teď to musím redukovat. Taky, já už jsem si to dokázal, co bych to dál dělal. A zároveň jsem přečetl, ještě nedávno jsem říkal, že jsem nepřečetl nic, tak teď jsem byl v Berlíně 7 měsíců, tak tam jsem přečetl spoustu věcí, a když tohle odečtu, tak jsem snad přečetl snad dvě knihy vcelku. Já čtu vždycky jenom to, co potřebuju, kousky, ale pustit si hlavou knihu, na to nemám čas. To jsem opravdu od té penze nečekal. Tam jsem doufal, že to všechno přečtu ještě. A já nemám na to čas. Čili pracovně vlastně já žiju z minulosti. Já nejsem schopen teď třeba sledovat, co se děje, já na to nemám čas. Já nemám čas chodit do knihoven, to dá strašnou práci. U vás to je venku, to funguje jako v

nebi. V nebi to snad nemůže být organizované lepší než ty knihovny. Zejména když jsem byl v tom Wissenschaftskollegiu, tak já jsem si dal 30 objednávek, myslel jsem si, tak mně něco přivezou. Druhý den jich tam 28 jsem měl na stole. Oni mi to přivezli až tam, já nemusel ani do knihovny. A tady? Tady hledám jednu knihu, on neexistuje katalog, neexistuje žádná instituce, která by mi řekla, že ta knížka je tam a tam. Já musím 20 knihoven obejít, obtelefonovat, poslat tam studenty nebo já nevím co všechno. To je hrozná věc, to než se zlepší. Nejschopnější studenti musejí na rok, radši na dva, musejí na jiné univerzity, aby věděli, co to obnáší vůbec, co to znamená, jak se to studuje, když to je všechno po ruce.

I. Ch.: Mnohokrát vám děkuju.